

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEMLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Året börjar lida mot sitt slut och efter en ovanligt varm höst med en av färger sprakande natur så rullar det stora vemodet in. Ett år som har präglats av högljudda statydiskussioner hos oss i Växjö, men som också har innehållit fantastiska möten med engagerade medlemmar och andra intresserade som har kommit till årsmötet i maj, besökt Lilla Björka i samband med utställningar och föreläsningar och inte minst deltagit i årets spännande seminarium. Vi har också haft ett flertal bokbord vid bokmässor och föredrag.

Min förhoppning är att 2017 ska innehålla minst lika många tillfällen att få tala om Elin Wagners liv och gärning.

Ett viktigt datum under nästa år är **lördagen den 13 maj** då vi firar Elin Wägner-dagen med årsmöte i Bergs bygdegård.

2017 års seminarium äger som vanligt rum i september men datum är ännu inte fastställt. Håll utkik på vår hemsida där vi lägger in uppgiften så snart som möjligt.

Med detta nummer får ni också årets småskrift som handlar om krig och fred och Elin Wagners roman från 1916 *Familjen Jerneploogs framgång*.

Till sist vill jag nämna lite mer om alla turer runt det konstverk som ska uppföras i Växjö för att, som man säger, hedra Elin Wägner. Styrelsen i sällskapet har sedan december i fjol försökt få till stånd en namnändring. Det var då beslutet blev känt hur verket ser ut, och att konstnären valt att kalla det för "Pissed Elin". Massor av engagerade Växjöbor har genom insändare i Smålandsposten protesterat, framförallt mot namnet. I de två senaste Bergsluft har vi berättat om detta bl.a. genom en längre intervju med konstnären. Anhöriga till Elin Wägner har nu också skickat en

Luis Lineo, ordförande i Män för jämställdhet, tog emot Väckarklockan 2016.

skrivelse till kommunen och framfört synpunkter och protester.

I lokalradion och i TV:s nyheter har det varit inslag och en journalist från P1 Kulturmagasinet har intervjuat stiftelsens ordförande Birgitta Hansson och mig. Sällskapets styrelse har även skickat en insändare till *Smålandsposten*, som dock i skrivande stund inte har kommit in.

Vi har tyvärr inte kunnat påverka konstnären och beslutet om verket och dess namn ligger enligt uppgift fast men invigningen har uppskjutits.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Elin och mannen - är han beredd att stå i bredd?

Det var temat för årets höstseminarium på S:t Sigfrid. Temat föddes efter fjolårets seminarium då Ebba Witt-Brattström föreläste om 70-talets litteratur och om att stå i bredd. Vi ville med seminariet få en bild av könsnormerna, hur de sett ut och hur de utvecklats, från Elinns tid till idag.

De trettio deltagarna fick två välmatade dagar och det var glädjande att föredragshållarna hade möjlighet att delta under hela seminariet eller delar av det. Förutom föreläsningarna hann vi med en gruppdiskussion kring fyra frågor, en traditionell lunchpromenad bland skolans vårdträd guidade av Börje Svensson, en njutbar konsert med skolans musikelever och en utsökt höstbuffé på lördagskvällen.

En utförlig rapport från seminariet har mejlats till deltagarna och den finns även att läsa på hemsidan.

Årets väckarklocka 2016 delades ut till organisationen Män för jämställdhet (Mfj) för deras arbete med att skapa en jämställd värld i Elin Wägners anda.

Organisationens ordförande Luis Lineo tog emot priset. Män för jämställdhet upplever att det finns en törst bland pojkar/män att lära mer och försöker skapa trygga och icke dömande rum för samtal. Organisationen har tillförsikt inför framtiden och i skolprojekt har man sett snabba resultat med minskat våld, förändrade attityder och bättre skolprestationer.

Luis Lineo slutar med att plocka upp vår kastade handske – mannen **är** beredd att stå i bredd. "Ett steg bakåt" för mannen är i realiteten ett steg framåt med ökat välbefinnande och livslängd som följd. Han vidarebefordrar väckarklockan till alla män och uppmanar dem att engagera sig i saken.

Katarina Nordlund

Bokmässan i Göteborg

Bok- och biblioteksmässan den 22-25 september orsakade i år ett visst rabalder, huruvida *Nya Tider* skulle få delta eller inte. Att de till slut fick ställa ut berodde kanske delvis på att temat för årets mässa var Det fria ordet.

I vår lilla monter, som vi delade med Pär Lagerkvist-samfundet, var det mer fridfullt. 96 000

besökande sammanlagt kom under bokmässans fyra dagar, men riktigt så många hittade inte in till oss. Dock hade vi många spännande samtal med intresserade, såväl unga som gamla, kvinnor som män. Det jag var mest fascinerad av var en medelålders man, som berättade att han forskade i korrespondensen mellan Elin Wägner och Flory Gates pappa. I ett brev hade Elin skrivit om sin nervositet inför mötet med kungen i samband med sitt inträde i Svenska Akademien.

Vi var även representerade på "De Litterära Sällskapens scen". Katarina Leppänen med rubrik *Elin Wägners ekofilosofi* och Peter Forsgren med rubrik *Elin Wägner och drömmen om den nye mannen*.

Till sist ett stort tack till alla som gjorde vårt deltagande i mässan möjligt. Både till dem i vår styrelse, som hjälpte till och till de trogna damerna i Göteborg med Mona Nygren i spetsen. Hoppas verkligen att vi ses igen nästa år!

Ann-Christin Gunnarsson

Lilla Björka mitt i världen

Stiftelsens mål är att göra Lilla Björka till en lokal, nationell och internationell mötesplats för samtal och möten kring Elin Wägners viktiga frågor: fred, miljö och jämställdhet. Det är dit vi är på väg!

Elisabeth Wärnfeldt, 2016 års stipendiat, kom till Lilla Björka med målsättning att under fyra veckor bli klar med librettot till en ny dokumentär-opera. Kanske är det en alldeles ovanligt stimulerande och kreativ miljö i Elin Wägners hem för efter tre intensiva veckor var hon klar!

Elisabeth har under nästan 30 år arbetat som operasångerska men har allt mer glidit över till författandet. Jämställdhetsfrågor präglar allt hon skriver om. Under vistelsen på Lilla Björka föddes också ett nytt projekt: en opera med titeln "Våldtagen till tystnad", där hon vill lyfta fram unga kvinnors utsatta situation.

Under Smålands Kulturfestival skulle vi ha gästats av Lawen Mohtadi, som i boken "Den dag jag blir fri", berättar om Katarina Taikon och hennes livslånga kamp för romernas rättigheter. Hon har också skrivit manus till filmen med samma namn. Tyvärr blev Lawen sjuk men stiftelsen bjöd dem som kom på kaffe och samspråk.

Stiftelsen har inlett ett samarbete med den franska organisationen Association Culture Provence Suède. Ett första steg i detta samarbete

var att författaren Gilles del Pappas och hans fru Chantal bodde på Lilla Björka. Gilles har skrivit både kriminalromaner och barnböcker. Chantal är konstnär och kostymör och jobbar mest med film. De bor i Marseille. De trivdes mycket bra både med att lära känna Elin Wägners hem och författarskap och med besök i såväl Singoallas grotta som Tolgs lanthandel. De träffade också Växjö kommuns fristadsförfattare Erol Özkoray, besökte glasbruk, Smålands museum och lyssnade på en Musica Vitae-konsert.

Så här skriver Gilles del Pappas i boken han skänkte till Lilla Björka: *Lâme d'Elin est encore parmi nous avec sa gentillesse, son intelligence, son courage, son sens de la liberté.* (Elins ande svävar fortfarande över oss med sin vänlighet, sin intelligens, sitt mod och sin känsla för frihet.)

Under hösten 2016 har Lilla Björka öppnats för två föreningskaféer där föreningarna i Bergs socken turas om att bjuda på kaffe. I Växjö har en ny kommunal grundskola öppnats, som fått namnet Elin Wägnerskolan. Hela personalgruppen inbjöds till Lilla Björka för en planeringsdag och har nu möjlighet att föra Elins tankar vidare till en ung generation.

Året på Lilla Björka avslutas den 21 dec med ett besök från Linnéuniversitetet där det pågår ett projekt mellan socialt arbete och design. En historiker och en konstnär leder ett antal workshops med utgångspunkt i Bländasäggen.

Birgitta Hansson

Författare mot nazism

Som framgick av ett tidigare nummer av *Bergsluft* så var Gustaf Hellström den förste av de så kallade tionalisterna, den författargrupp som Elin Wägner brukar placeras in i, som hon lärde känna personligen. Det skedde i London, där båda vistades som unga journalister i början av 1900-talet. Gustaf Hellström kom att tillbringa många år i London som Dagens Nyheters utrikeskorrespondent, och ett av de ämnen han tidigt kom att skriva om var den engelska suffragetterörelsen. Om denna skrev han i en serie reportage 1907-1910 i DN. Till att börja med var Hellström delvis kritisk, framför allt mot dess våldsmetoder – något som ju skilde den engelska kvinnorörelsen från den svenska – men hans reportage blev efterhand alltmer fyllda av sympatier och förståelse för suffragetterörelsen och dess mål.

Om detta kan man läsa i Gustaf Hellström-sällskapetets skriftserie nr 4, *Reporter i världens största stad. Gustaf Hellström i London 1907-10*, utgiven tidigare i år.

Likt Elin Wägner var Gustaf Hellström mycket kritisk till nazismen i Tyskland. I maj-juni 1933, alltså ett par månader efter Hitlers maktövertagande, skrev han en serie mycket insiktsfulla reportage i DN, som finns omtryckta i sällskapetets skriftserie nr 1, *Gustaf Hellström i tredje riket. Vittnesmål från Hitlers nya Tyskland* (2013). Här skildrade Hellström bland annat den förföljelse judarna utsattes för och den skräck de levde under.

Elin Wägner och Gustaf Hellström är exempel på författare som tidigt tog ställning mot nazismen därför att de insåg vilket hot mot demokratin den utgjorde. Ett annat känt exempel från samma tid är Pär Lagerkvist i texter som *Bödeln* (1933) och *Den knutna näven* (1934). Dessa författare påminner oss om hur viktigt det fria ordet är även idag för att skildra och ta ställning mot de politiska krafter som hotar demokratin.

Peter Forsgren

Kvinnornas historia

Kvinnohistoria kan bedrivas på olika sätt. Att gå i spåren av en tidskrifts utgivning är den ovanliga väg Britt Dahlström valt för sin bok *Kvinnohistoria, idéer och kamp* (CKM Förlag, 2016). I korta glimtar återger hon innehållet i *Hertha*, Fredrika Bremerförbundets tidskrift, under åren 1970 – 1990.

Själv aktiv som litteraturkritiker och medarbetare i tidskriften ger givetvis Britt Dahlström den kvinnostarka bokutgivningen under dessa vitala år stor plats. Hennes egentliga ärende är dock att synliggöra bredden i tidskriftens artiklar, reportage och intervjuer. En mångfald aktuella samhällsfrågor speglas när ett flertal redaktörer i omgångar håller debatten levande.

Efter en inledande text om tidig kvinnopress går Dahlström över till att berätta *Herthas* historia, född som *Tidskrift för hemmet* redan 1859 och länge styrd av signaturen Esselde, Sohie Adlersparre f. Leijonhufvud. Tidningen bytte namn till *Dagny* när Esselde drog igång Fredrika-Bremerförbundet år 1884 och fick sitt nuvarande namn år 1914 under Ellen Klemans tid som redaktör.

År 1970 var Ying Toijer Nilsson redaktör och nu börjar årgångarna rulla på. Glimtvis får läsaren ta del av vad som var på tapeten, vilka kvinnor som

var aktiva i debatten, vad diskussionerna gällde och hur idéer ställs mot idéer. Vi blir påmind om Karin Westman Berg och hennes inflytelserika könsrollsseminarium, FNs kvinnoår, Berit Ås härskartekniker, kvinnor i politiken, mansrollen och den fortgående kampen mot fördomarna som mötte kvinnliga präster och andra föregångare.

För oss som var med ger boken glädjande återblickar och för yngre läsare ger boken ingångar till ett par decenniers debattfrågor – både längesen och nära. Självklart var Hertha salongsfärdig. Sexualbrott och porr bevakas måttligt liksom mäns våld mot kvinnor, orden queer och heteronormativ är inte uppfunna, kroppar, lust och begär skrivs det mycket lite om. Eller som redaktören Vera Nordin uttryckte sig i ett av *Herthas* många jubileumsnummer: "Ingenstans lever förtrycket kvar så starkt som ifråga om kvinnors sexualitet."

Anita Widén
Hertharedaktör 1985-1990

Förlaget säljer boken för ca 100 kr.
CKM, Box 49109, 100 28 Stockholm
Tel 08-651 39 70, info@ckm.se, www.skm.se

Riktiga Elsie

2004 tilldelades Elsie Johansson Årets Väckarklocka med motiveringen "för att hon i Elin Wagners anda har skildrat kvinnors liv och lyckats levandegöra kärleken i dess ofattbara mångsidighet". Jag minns hennes tal vid mottagandet som en fantastisk berättelse om hur hon lyckats omsätta sina bistra livserfarenheter till stor dikt fylld av kärlek till det förra seklets fattiga, arbetsamma och stolta människor, framför allt i Nancy-böckerna. När nu hennes nya bok *Riktiga Elsie* lanseras som hennes självbiografi kanske många tänker, att Elsie's liv har jag redan full kännedom om genom hennes böcker. Så tänkte jag också, men jag hade fel.

I den nya boken får vi möta människan bakom den nästan ikoniska figur hon kommit att framstå som, utan omvägar förbi misslyckanden och felsteg. Hon synar sina bevekelsegrunder och tillkortakommanden, och hon tillåter sig också att acceptera sina gränser när det gäller ansvarsstagande för sina närmaste. Men det allra mest fantastiska med denna bok är formen, till synes upplöst "som trasiga filmremsor med korta avklippa uppspelningar och hackigt ljud", som hon själv skriver. Och ändå lyckas hon skapa en vacker och

väl sammanhållen tavla av ett liv som vi delvis känner igen oss i och delvis kan se som förebildligt. *Riktiga Elsie* förtjänar att få många läsare.

Solveig Hammarbäck

Kvinnan i fredsarbetet

En staty av Peter Linde restes i somras på Kärleksudden på Djurgården i Stockholm. Den visar en kvinna som symboliserar alla kända och okända kvinnor som arbetat och arbetar för fred. Dit hör givetvis Elin Wägner. På sockeln finns bronsreliefer av Alva Myrdal och Inga Thorsson.

Statyn har kommit till på initiativ av föreningen Svenska Läkare mot Kärnvapen med medel insamlade under fem år från fonder och privatpersoner.

Leonore Wide

Karin om miljön

Kravet på bofasthet är nummer 10 i definitionen av hög levnadsstandard i *Väckarklockas* kapitel Molnfödelse: "Livets mångfald skulle finnas inom dessa snäva gränser, så att man kunde få både estetiska sensationer och rika lärdomar utan att ge sig av på resor".

Mina tankar går till oss i denna del av världen som "turist-reser" i ständigt ökande mängd (det vi söker kanske finns alldeles intill oss?) och till alla dem på flykt från sin hembygd, där krig, förföljelse och fattigdom tvingar dem iväg. Som plantor som grävs upp och som måste hitta ny jord att växa i och göra till sitt hem!

Hur mycket strävar vi efter bofasthet? Jag tror inte det är lika viktigt nu som förr och kanske är det viktigare för landsbygdsboende än för dem som bor i bostadsrätter i storstäder?

Karin Sahlström

Välkommen med bidrag till nästa Bergsluft före 1 mars 2017.

Elin Wägner-sällskapet, www.elinwagner.se

Årsavgift: 150 kr / Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 727 7440, amwillebrand@hotmail.com